ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ «ВАДИ ВОЛІ» В СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ : АВТОРЕФ. ДИС. НА ЗДОБУТТЯ НАУК. СТУПЕНЯ КАНД. ЮРИД. НАУК : СПЕЦ. 12.00.09 «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС І КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА»[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Секераж Т. Н.

Реферат. Т. Н. Секераж в авторефераті кандидатської дисертації з юридичних наук (спеціальність 12.00.09, Москва, 2004) розробляє теоретичні та методичні засади експертного діагностування «вади волі», тобто психологічного явища, яке суд з'ясовує у спорах щодо цивільно-правових правочинів. У праці сформульовано узагальнений психологічний критерій вади волі: дієздатна особа під час укладення правочину не здатна розуміти значення своїх дій або керувати ними внаслідок особливого емоційного стану, хибного уявлення про мету діяльності чи зовнішнього впливу (насильства, погрози, збігу тяжких обставин). Експертизу вади волі розглянуто як підвид судово-психологічної експертизи, що посідає визначене місце в загальній системі цього роду експертиз і має власний предмет, завдання, експертні поняття та специфічний комплекс методів. Предметом названо встановлення значущих для суду обставин: чи була особа в період укладення правочину здатна повною мірою вільно та свідомо визначати мету, ухвалювати рішення, яке змінює її права (зокрема породжує чи припиняє їх), і керувати своїми діями для реалізації цього рішення. Об'єктом є психічна діяльність суб'єкта цивільних правовідносин на трьох етапах: формування наміру укласти правочин, його виявлення (декларування) і фактичне вчинення правочину. Запропоновано алгоритм експертного дослідження, що охоплює аналіз ситуації правовідносин, особистісних особливостей суб'єкта правочину та його психічної діяльності в юридично значущий період, зокрема психічного стану й чинників мотивоутворення. Методологічну основу становлять положення загальної теорії права, кримінального і цивільного права та процесу, криміналістики й теорії судової експертизи, праці фахівців із судово-психологічної експертизи (серед них М. В. Костицький), а також психологічні принципи регулювальної ролі свідомості й мотивації, цілісного і системного підходу, детермінізму психічних явищ. Для судових експертів-психологів праця цінна як модель побудови дослідження у спорах про правочини, укладені під впливом емоційного стану, хибного уявлення чи зовнішнього тиску, а юристам дає орієнтир для формулювання питань до експерта.

Ключові слова: вада волі, судово-психологічна експертиза, цивільно-правовий правочин, дієздатність, емоційний стан, зовнішній вплив, мотивоутворення, предмет експертизи, об'єкт експертизи, алгоритм експертного дослідження.

Theoretical and Methodological Foundations for Diagnosing "Defect of Will" in Forensic Psychological Examination: Abstract of the Dissertation for the Degree of Candidate of Legal Sciences, Specialty 12.00.09 "Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination"

Sekerazh T. N.

Abstract. This dissertation abstract by Sekerazh T. N. (Moscow, 2004; specialty 12.00.09) sets out the theoretical and methodological basis for diagnosing a "defect of will" within forensic psychological examination in civil disputes over transactions. The author proposes a generalised psychological criterion: a person with full legal capacity, when concluding a transaction, is unable to understand the

meaning of his or her actions or to control them because of a particular emotional state, a mistaken idea of the purpose of the activity, or external pressure such as violence, threats or a combination of grave circumstances. Examination of the defect of will is treated as a subtype of forensic psychological examination with its own subject, tasks, expert concepts and set of methods. Its subject is to establish circumstances relevant to the court: whether the party, at the time of the transaction, could fully, freely and consciously set a goal, make a decision that creates, alters or terminates his or her rights, and direct his or her actions to carry out that decision. The object is the mental activity of the party at three stages: forming the intention, declaring it and actually concluding the transaction. The author outlines an algorithm of expert research that covers the legal situation, the personality of the party and his or her mental activity during the relevant period, including mental state and motive-forming factors. The framework draws on general legal theory, civil and criminal law and procedure, criminalistics and forensic science, together with psychological principles of the regulating role of consciousness and motivation and of a systemic approach. The work gives forensic psychologists a structured model for such examinations and helps lawyers frame questions for the expert.

Keywords: defect of will, forensic psychological examination, civil-law transaction, legal capacity, emotional state, external pressure, motivation, subject of examination, object of examination, expert research algorithm.

Першоджерело: *Секераж Т. Н. Теоретические и методические основы диагностики «порока воли» в судебной психологической экспертизе : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Москва, 2004. 22 с. Реферат оприлюднено в журналі 27.06.2021.*

References

1. Sekerazh T. N. Teoretychni ta metodychni osnovy diahnostyky "vady voli" v sudovo-psykholohichnii ekspertyzi [Theoretical and Methodological Foundations for Diagnosing "Defect of Will" in Forensic Psychological Examination: Abstract of the Dissertation for the Degree of Candidate of Legal Sciences, Specialty 12.00.09 "Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination"] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 "Kryminalnyi protses i kryminalistyka; sudova ekspertyza" : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. Vol. 7, No. 1 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/sudebnaya-praktika-po-sdelkam-s-porokami-voli/5260-sekerazh-t-n-teoreticheskie-i-metodicheskie-osnovy-diagnostiki-poroka-voli-vsudebnoj-psikhologicheskoj-ekspertize-avtoref-dis-na-soiskanie-uchenoj-stepeni-kand-yurid-nauk-spets-12-00-09-ugolovnyj-protsess-i-kriminalistika-sudebnaya-ekspertiza-t-n-sekerazh-m-2004-22-s (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].